

EEN ZELDZAME WINTERGAST

Het was 3 november, een mistige koude najaarsochtend, met een matige wind uit het zuidwesten. Zoals gewoonlijk ging ik toch even naar de Zeiltent om de eventuele trek van najaarsgasten waar te nemen. Om half negen was ik er aanwezig en besloot een uur vol te maken. Dit in verband met het landelijk onderzoek van de Club van Zeetrekwaarnemers, waarbij men per uur het aantal waargenomen soorten opschrijft, waardoor men meer te weten hoopt te komen over de trek van de vogels en ook welke soorten er dan wel doortrekken. De Noordwijkse deelnemers doen hun waarnemingen meestal vanaf de tent van de Zeilvereniging Noordwijk, die uitermate geschikt is voor dat werk.

Nu was dit uur op 3 november, in tegenstelling tot de meeste andere dit najaar, een vrij slecht uur. Er vlogen wat Bonte strandlopers, Zwarte zeeëenden en een Wintertaling langs, tot er om vijf voor half tien een grote, grijze vogel over de branding vloog. Op het eerste gezicht kende ik hem niet en noteerde dus alle kenmerken die te zien waren; bijna zo groot als een gans, het postuur van een duiker...donkergrijze rug...grote donkere snavel...een bijna witte buik...de bovenkant van de kop duidelijk donkerder dan de rug..... Natuurlijk had ik direct een bepaalde soort op het oog. Thuisgekomen werd mijn vermoeden inderdaad bevestigd door de beschrijving in de vogelgids van Kist. Het was een IJsdwerker!!!! Zo was deze ochtend toch zeer geslaagd te noemen.

Na deze waarneming ben ik wat gaan snuffelen in verschillende boeken, waar een aantal interessante artikelen stonden over de duikerfamilie.

Er komen vier leden van deze oudste vogelfamilie in Europa voor, 2 grote en 2 kleine, te weten de IJsdwerker en Geelsnaveldwerker, de Roodkeel- en Parelwerker.

De algemene kenmerken van de duikers zijn: Grote watervogels, die goed kunnen duiken en snel zwemmen. Zij vliegen met een gebochelde rug en de zwempoten steken tijdens het vliegen een eind achter de zeer kleine staart uit. De poten bevinden zich dan ook helemaal achteraan het lichaam, waardoor zij zich op het land (waar zij zich overigens zelden vertonen) zeer onbeholpen voortbewegen. De vogels spoelen hier nog wel eens aan als olieslachtoffer. Zij zijn dan als volgt het beste te herkennen. Is hij iets groter dan een wilde eend, met een naar boven gerichte snavel, dan is het een Roodkeeldwerker. Heeft hij een naar beneden gerichte snavel dan is het een Parelwerker. Bij de grote duikers (zo groot als een gans) is dat net zo. Naar boven gericht: Geelsnaveldwerker. Naar beneden gericht: Een IJsdwerker.

Duikers zijn bij ons in het najaar en winter bijna alleen maar boven zee te zien. De Parel- en vooral de Roodkeeldwerker zijn dan vrij algemeen. Maar de IJsdwerker en vooral de Geelsnaveldwerker zijn zeldzaamheden.

Op deze laatste twee wil ik dan ook wat uitvoeriger ingaan, met nadruk natuurlijk op de IJsdwerker.

Achtereenvolgens de veldkenmerken, broedgewoonten en het voorkomen.

Veldkenmerken in de winter

De kenmerken van een IJsdwerker in de winter vertonen erg veel gelijkenis met de Parelwerker, daarom is het meest eenvoudige om in een klein schema de verschillen tussen die twee duikers weer te geven.

	IJsdwerker	Parelwerker
Grootte	68-82 cm	58-68 cm
Snavel	zeer fors en bijna zwart	kleiner en lichter (grijs)
Kleur bovenzijde	veren hebben witte omranding en lijkt dus grijzer	zeer donker, bijna zwart
Kop	"hoekige" kop	ronde kop
Oogring	meestal aanwezig en wit	niet aanwezig

De overige kenmerken van de IJsdwerker in winterkleed zijn al eerder in dit stukje vermeld.

Veldkenmerken in de zomer

De IJsduiker is in de zomer (het broedkleed) in een prachtig zwart-wit kleed gehuld. De kop en nek zijn zwart met een groenachtige glans. In de nek en hals heeft hij een aantal verticale witte streepjes die in twee horizontale banden verdeeld zijn. De onderste van de twee is breder en verder doorlopend dan de bovenste. De borst is wit die naar achter toe meer verticale zwarte streepjes vertoont. De buik is helderwit en de rug zwart met een wit ruitpatroon. De poten zijn donkergrijs/zwart. De ogen zijn wijnrood met een zwarte pupil. Het zomerkleed van de IJsduiker komt overeen met die van de Geelsnavelduiker. Ook hier de verschillen in een schema.

	<u>IJsduiker</u>	<u>Geelsnavelduiker</u>
Grootte	68-82 mm	84-99 cm
Snavel	iets naar beneden gericht en zwart	iets naar boven gericht en wit-geel
Witte streepjes in nek en hals	resp.12 en 18 streepjes	resp.6 en 10 streepjes
Witte ruitjes op de rug; vooraan Achteraan	groter kleiner	kleiner groter
Kleur van de kop	groenachtig	paarsachtig

Voortplanting en voeding

De maaltijd van de IJsduiker bestaat uit kikkers, salamanders, weekdieren, wormen, insecten, vissen tot een lengte van 28 cm en een enkele keer ook jonge eendjes. De vogels broeden vaak in zalmrijke meren, waar deze dan ook het hoofdvoedsel vormen. In de broedtijd worden voedselvluchten tot 10 kilometer buiten het nest gemaakt. Dit nest ligt meestal op de oever of op een eiland van een meer. De meren waar deze vogels dan ook te vinden zijn, zijn meestal groot, visrijk en liggen zowel in het laagland als hoog in de Bergen.

De vogels zijn in het derde levensjaar broedrijp, doch veel vogels beginnen vaak pas jaren daarna met de voortplanting. Het broedsel bestaat uit 2 eieren. Zeldzaam zijn nesten met 1 of 3 eieren. De broedtijd is ongeveer 29 dagen en het duurt dan nog ongeveer 10-11 weken voor de jongen vlieg vlug zijn.

Voorkomen

Het broedgebied strekt zich in Noord-Amerika van de 40e breedtegraad tot de Noordpool uit. Verder broeden zij aan de kusten van Groenland, op heel IJsland, het Bereneiland en waarschijnlijk ook op het eiland Jan Maijen. IJsduikers worden in de zomer verder aangetroffen op de Fäeröer, de Hebryden en de Shetlandeilanden (ten noorden van Schotland). Broeden is hier echter nooit geconstateerd. In het najaar en de winter is de vogel een vrij algemene verschijning bij Helgoland, in Groot-Brittannië en bij de Kanaaleilanden. In Nederland is de vogel echter een vrij zeldzame verschijning. Na 1900 zijn er 38 waarnemingen en 17 vondsten bekend, waarvan 1 waarneming en vijf vondsten uit Noordwijk. De gevallen waren in de jaren 1921-1922-1939-1947-1948 en 1959. De waarnemingen in Nederland vallen bijna allemaal in de maanden november t/m maart. De IJsduiker van 3 november 1975 was dus een vroege waarneming. Deze vogel werd trouwens op diezelfde ochtend in Scheveningen door 2 andere zeetrekwaarnemers gezien, wat natuurlijk mijn vertrouwen in de zekerheid van de waarneming aanzienlijk verstrekte.

Geraadpleegde literatuur:

Bauer and Gluts: Handbuch der Vögel Mitteleuropas Band I

D.Burn en J.Mather. British Birds, July 1974

C.N.A. de Avifauna van Nederland

Ver.v.Nat.en Vogelbescherming Noordwijk: De vogels van Noordwijk.

Hein Verkade